

În capitolul 7 sunt reuniți indicatorii referitori la educație, ocupare și șomaj. În primă instanță sunt analizați indicatorii propuși de Comisia Europeană: proporția gospodăriilor în care nici un membru nu lucrează, disparitățile regionale (coeficientul de variație a ratelor regionale ale șomajului), nivel scăzut de educație (proporția persoanelor de 18-24 ani care nu sunt cuprinși în nici o formă de educație și care nu au decât gimnaziul) și nu în ultimul rând rata șomajului pe termen lung. În prelungirea acestora, sunt propuși o serie de indicatori de nivel 2 care să aducă un plus de cunoaștere asupra problemei.

Capitolul 8 prezintă indicatori ai „sănătății, locuirii sau, dimpotrivă, a lipsei unei locuințe, ai analfabetismului funcțional, accesului la servicii esențiale (publice sau private), ai insecurității financiare și ai participării sociale”. Importanța recomandărilor din această secțiune provine din faptul că toți indicatorii menționați nu se regăsesc în propunerea inițială a Comisiei Europene, deși relevanța lor este evidentă.

Ultimul capitol ia în calcul toate recomandările făcute pe parcursul întregului volum din perspectiva unei posibile intervenții prin politici sociale.

Volumul „*Indicatori sociali. Uniunea Europeană și incluziunea socială*” prezintă o dublă utilitate. În primul rând oferă o completare și o alternativă față de propunerile Comisiei Europene contribuind la dezvoltarea cunoașterii în domeniul incluziunii sociale și la asigurarea unei mai bune comparabilități între statele membre. În al doilea rând, dat fiind modul foarte clar și complet de expunere, cartea poate constitui un adevărat manual pentru cei interesați de acest domeniu.

Gloria Macri

Iolanda Mitrofan, Cristian Ciupercă

“Psihologia vieții de cuplu”,

Colecția Alma Mater, Editura Sper, 2002.

Lucrarea *Psihologia vieții de cuplu* pe care Iolanda Mitrofan și Cristian Ciupercă o propun atât specialiștilor sau studenților, cât și publicului larg, este rezultatul preocupărilor constante ale autorilor în domeniul psihosociologiei familiei. Prin subtitlul *Între iluzie și realitate* este dezvăluită intenția de a provoca cititorul să descopere prin lecturarea cărții “o realitate incitantă, dar nu mai puțin neliniștitoare, extrasă cu greu dintr-o copleșitoare iluzie cu care ne-am obișnuit să trăim” (p.9). Așa cum declară și autorii, lucrarea încercă să ofere unele răspunsuri dar mai ales să stârnească noi întrebări.

Obiectivul declarat este “reintroducerea (n.n. cititorilor) în peisajul mereu în schimbare al cuplului și familiei actuale”, în “culisele psihologice ale noilor motivații, așteptări, comportamente generate de relația de parteneriat erotic și marital” (p.9). Lucrarea este bazată pe două perspective complementare asupra vieții de cuplu: una psihologică și alta sociologică.

Primul capitol privește relațiile dintre sexe într-o perspectivă preponderent psihologică. Sunt puse în discuție teme din psihosexologie, realizându-se o analiză psihologică a intimității. Căsătoria este considerată drept o experiență de maturizare a personalității în tradiția psihologiei lui Jung. Totuși, concepția autorilor se apropie de perspectiva sociologică interacționistă descriind căsătoria ca “un proces interpersonal al devenirii (...), unul de autocunoaștere prin intercunoaștere”, ce are drept scop “creșterea personală”, “descoperirea unui drum personal irepetabil” (p.25). În această perspectivă, căsătoria implică restructurarea tuturor definițiilor

partenerilor (despre ei înșiși, despre viața lor cotidiană, despre experiența lor trecută și viitoare), redefinirea acțiunilor, a raporturilor cu ceilalți în consens cu partenerul, astfel încât două persoane cu biografii distincte și separate ajung să construiască împreună o sub-lume a cuplului, rezultatul final fiind o biografie comună cu o memorie coordonată în comun.

Capitolul al doilea, "Familia încotro?", încearcă să descopere sensul tuturor mutațiilor care au avut loc în sfera familiei. Autorii afirmă că "în nici-o altă perioadă istorică sau socială nu s-au înregistrat schimbări atât de radicale în ceea ce privește valorile familiale, ca în ultimul deceniu" (p.29). Capitolul este deosebit de interesant pentru sociologi, întrucât dezvoltă una din temele care au făcut istorie în sociologia familiei: tema crizei instituției familiale. Aceasta a fost dezbătută cu periodicitate în literatura sociologică, ocupând un loc privilegiat încă de la sfârșitul secolului XIX și începutul secolului XX, pe fundalul modernizării, industrializării și urbanizării accelerate din societățile occidentale, însoțind atunci trecerea de la familia extinsă la cea nucleară. În ultimele decenii, majoritatea cercetătorilor din domeniul familiei, dar și actorii politici sau opinia publică în general, susțin ideea că familiile din societățile contemporane au suportat transformări profunde, atât de importante, încât însuși termenul de familie a devenit destul de ambiguu. Astfel, tema "crizei" a revenit în forță, de această dată în contextul dinamicii alarmante a noilor structuri familiale alternative.

Sfârșitul de mileniu a adus cu sine "o nouă dezordine amoroasă" (în termenii lui Pascal Bruckner și Alain Finkielkrant) care nu pregătește o alternativă sau dominația unui nou model, ci care pur și simplu produce dezordine, instalează o criză. Dacă analiștii pesimiști constată un

cerc vicios al degradării familiale, cei optimiști consideră că perioada actuală este una a tatonărilor, a căutării unui nou echilibru familial. Aceasta pare să fie și convingerea autorilor care afirmă că în prezent ne confruntăm cu "criza psihologică a pierderii de sine" dar și cu "nevoia imperioasă a regăsirii de sine", aceasta fiind "infrastructura pe care se reclădesc relațiile actuale între sexe" (p.74), "o căutare frenetică", "o încercare de re-sacralizare a relațiilor fragilizate între sexe" (p.27).

De-alungul timpului, transformările semnificative din domeniul familiei au fost favorizate în opinia autorilor de două revoluții: cea industrială, care a condus la declinul modelului familiei patriarhale și cea sexuală, care a condus la detașarea de modelul familiei nucleare. Teoriile prin care se explică regresul acesteia sunt cele individualiste (A. Tocqueville afirma că în modernitate "oamenii își sunt suficienți lor înșiși", că aceasta "amenință să îl închidă pe om în singurătatea propriei sale inimi") și cele ale schimbării sociale (familia este integrată în complexul societal mai larg, transformările de la acest nivel repercutându-se și asupra unității familiale). Autorii susțin că în acest context putem vorbi chiar de mutații ale unor concepte clasice în sociologie precum cel de structură, argumentând prin trecerea de la "structura" familiei la "restructurarea" ei sau de la o familie nucleară "strucurată" la una postmodernă "restructurată".

Pornind de la clasificarea făcută de Kephart și Jedlika (în funcție de trei criterii: gradul de unitate al relației, numărul partenerilor implicați și prezența/absența relațiilor sexuale), autorii realizează o descriere a formelor familiale pe un continuum, de la promiscuitate până la monogamie și formele sale (familia extinsă și nucleară) și continuând cu formele derivate (familia

mixtă sau familia monoparentală). Sunt analizate în special cele mai importante două alternative la familia nucleară clasică, singurătatea (celibatul) și coabitarea (uniunea liberă), care inițial au fost considerate numai "stații" pe drumul căsătoriei dar care ulterior s-au dovedit a fi pentru mulți alegeri definitive. Prin alegerea coabitării, cuplul modern a dobândit luciditatea tranziției sale, optând pentru calitatea relației în defavoarea durabilității sale cu orice preț. Negarea normativității exprimă în fapt reflexul nevoii crescânde de libertate individuală, de afirmare a sinelui. Coabitarea informală este simbolul "nevoii de re-sacralizare" a relației, de căutare a unei formule de uniune pură, necondiționată exterior. Respingând oficializarea, partenerii încearcă să realizeze o relație autosuficientă și să sintetizeze caracteristicile, greu de conciliat, ale vieții conjugale și ale legăturilor extraconjugale, o expresie a ceea ce A. Béjin numește "obsesia modernă de a câștiga pe toate planurile și de a nu sacrifica nici una dintre posibilități". Partenerii stabilesc reguli care să protejeze cuplul de la disoluție privind de exemplu fidelitatea sexuală, sau distribuția responsabilităților casnice, reguli care nu au însă nici un sprijin extern.

Capitolul al treilea încearcă să găsească explicațiile tuturor acestor transformări discutate anterior. Ipoteza de bază a autorilor este că mare parte din schimbările de la nivelul familiei au la bază transformările valorice și atitudinale față de sexualitate și căsnicie: a) "desacralizarea sexualității", separarea ei de iubire, redimensionarea nevoilor de sexualitate în sensul fie al devalorizării ei, fie al exacerării importanței acesteia în evoluția ființei umane; b) modificarea concepției sociale și a percepției sociale privind căsătoria, condamnată să fie "mai mult o îndatorire de îndeplinit". Capitolul

ia în discuție evoluția de la identitatea de sex la metamorfozele actuale ale sex-rolurilor, accentuând rolul componentei culturale în privința concepției despre masculinitate/feminitate. În societățile contemporane asistăm la estomparea diferențelor de sex, mitul androginului fiind tot mai puternic, mai ales la tineri. Ca o aplicație, este prezentată și scala Bem a sex-rolurilor împreună cu modalitatea de calcul a scorului și cu semnificația acestuia, astfel încât cititorii interesați pot realiza și un exercițiu de autocunoaștere a conduitei de sex-rol raportat la modelele tradiționale. Sunt prezentate și câteva cercetări de importanță deosebită privind comportamentul sexual la nivelul societăților occidentale și – ceea ce este și mai interesant – la nivelul societății românești ai anilor '90, acestea din urmă fiind axate pe analiza comparativă a atitudinilor și comportamentelor privind inițierea psihosexuală la adolescenți și relevarea unor caracteristici ale sexualității și identității psihosexuale în această etapă a vieții.

Parteneriatul erotic este un proces complex de interdezvoltare a sex-rolurilor. Sentimentul care stă la baza unei relații este foarte important în modul de construcție al relației respective. Spre deosebire de "iubirea romantică, pasională" – mit care a stat la baza relațiilor de cuplu în familia nucleară, "iubirea matură" reprezintă "un mod activ de a conviețui pozitiv" (p.169). Autorii pledează pentru această dragoste matură, evolutivă, care înseamnă "a miza pe relație" și pe "capacitatea ei regeneratoare" (p.169). Identificăm asemănarea conceptuală cu "dragostea confluentă" a lui A. Giddens, sentiment care are loc între două persoane nu "menite" una pentru cealaltă (ca în cazul dragostei romantice), ci între două persoane care s-au găsit mai mult sau mai puțin întâmplător, dar care se aleg

încontinuu, în eforturile de realizare a unei "relații deosebite". Succesul relației depinde de rezultatul încercărilor de compatibilizare, de înțelegere reciprocă, fiind vorba de un "proces de producție" mai mult decât de o "armonie statică".

Capitolul al patrulea "Metamorfozele structurii de sex-rol în cuplul modern" pornește de la distincția fundamentală între sexul biologic și genul socio-cultural, accentuând importanța deosebită a socializării diferențiate în însușirea lor. Familia contemporană își educă diferit copiii față de generațiile anterioare, cele mai importante schimbări fiind în cazul fetelor faptul că sunt stimulate să aibă mai multă încredere în ele, să depășească dependența de sexul opus și să devină libere în opțiunile lor de viață, iar în cazul băieților faptul că se conștientizează necesitatea de a deveni mai expresivi, dezvoltându-și mai mult latura afectiv-emoțională. Pe de altă parte, chiar relația părinți-copii s-a schimbat: apar strategiile alternative de creștere a copilului, calitatea relației fiind pe primul plan, sensibilitatea și înțelegerea de ambele părți, intimitatea înlocuind autoritatea părintească. Părinții sunt mai degrabă "prieteni" copilului, confidenții și sfătuitoarii lui.

Cauzele modificării structurii tradiționale de rol conjugal sunt legate în opinia autorilor de emanciparea femeii, independența ei economică, cariera profesională și implicarea ei în viața socială, dar și de modificarea stilului de viață și a valorilor familiei, schimbărilor în procesul socializării sau chiar de devalorizarea sentimentului în relația de cuplu (renunțarea la imaginea dragostei ca angajament, neimplicare și autonomie de ambele părți). Sunt puse în discuție diferite aspecte legate de mișcarea feministă, lansându-se provocări de genul: posibilitatea ca femeile să nu fi fost pregătite pentru schimbările cerute chiar de ele, posibilitatea ca femeile să nu

conștientizeze pe deplin ce ar vrea să schimbe cu adevărat, bărbații fiind cu atât mai debusolați în condițiile date. Noua distribuție a rolurilor în familie aduce în discuție reciprocitatea (cât mi-ai dat tu, atât îți dau și eu) sau echitatea (cât dau, cât primesc; cât dai, cât primești). Autoritatea și puterea în familia modernă se află într-un permanent proces de construcție și reconstrucție, în funcție de negocierile ce au loc față de rolurile pe care le îndeplinesc în familie și de statusurile ocupate în afara ei.

Ultimul capitol prezintă evoluția relațiilor dintre sexe precum și câteva estimări și prognoze ale autorilor în această privință. Prin cercetări mai mult sau mai puțin structurate repetate ('84, '89, '94), autorii au identificat două simptome îngrijorătoare în familia românească: a) pericolul dezinstituționalizării și denuclearizării (în condițiile creșterii fenomenelor de instabilitate, divorțialității, scăderii numărului de recăsătoriri și a ratei nupțialității și proliferării noilor modele – coabitare, familii monoparentale, celibat); b) inautenticitatea relațiilor familiale (cu forme extreme – semicăsnicia și pseudocăsnicia, fenomene ca: infidelitate, disfuncții sexual-afective, alcoolism, violență familială). Autorii observă că familia românească în impas manifestă o mare rezistență în a apela la terapie, preferând numai psihoterapia sau farmacoterapia exclusivă a unuia dintre membrii, cel considerat răspunzător pentru problemele familiei.

Utilitatea practică a lucrării este sporită prin prezentarea în anexă a unor instrumente psihologice de evaluare a relațiilor de cuplu. Sunt expuse într-o structură standard (descriere, norme, scorare, fiabilitate, validitate, prima apariție, disponibilitate) 21 de scale de măsurare a calității căsniciei, satisfacției sau conflictului marital, instabilității maritale, geloziei maritale, echității

rolurilor, așteptărilor de rol, percepțiilor partenerilor asupra relației, etc.

În privința estimărilor și prognozelor asupra evoluției relațiilor de cuplu, autorii consideră că “viitorul ne va aduce o pluralitate de configurații adaptative, variante restructurate ale familiei nucleare” (p.378).

Raluca Popescu

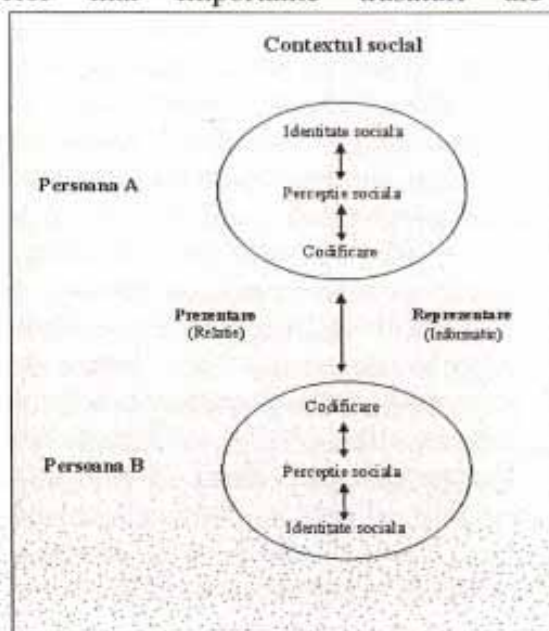
Peter Hartley

Interpersonal Communication
London, Routledge, (1999)

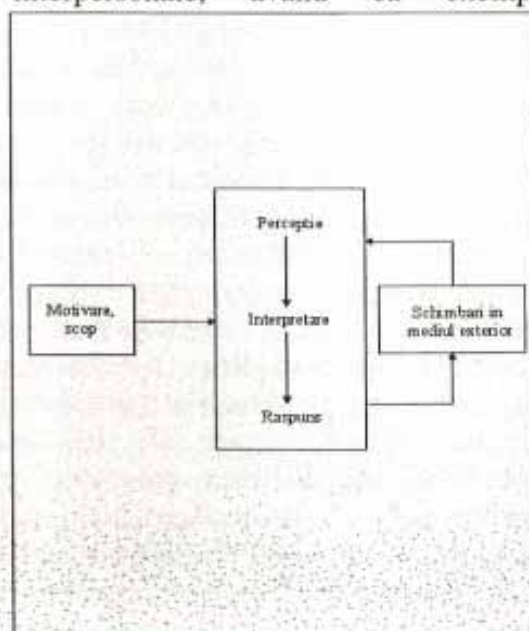
Lucrarea lui Peter Hartley, “*Interpersonal communication*”, reprezintă o introducere importantă în comunicarea interpersonală. Autorul afirmă că este vorba de un “text introductiv”. Personal, consider că ni se oferă un manual necesar celor ce vor să cunoască problematica complexă a comunicării interpersonale. Pornind de la ideea de a explica “caracteristicile speciale sau distincte ale comunicării interpersonale” (p. 2), identificarea părților componente ale acesteia (precum și conexiunile dintre ele) ori explicarea celor mai importante trăsături ale

nivelelor de comunicare folosite între persoane, autorul va evidenția în final, și va pune în contrast caracteristicile comunicării interpersonale cu alte forme de comunicare. Potrivit autorului, situațiile prezentate mai sus reflectă în mod direct “situațiile noastre zilnice”.

Cartea este împărțită în patru secțiuni, fiecare dintre acestea tratând anumite aspecte ale comunicării interpersonale. De pildă, prima secțiune, începe prin definirea acestui proces. Comunicarea interpersonală este “comunicarea dintre un individ și un altul”, precum și “comunicarea față în față” (p. 20). Peter Hartley menționează că ambele definiții ale comunicării reflectă aspecte personale ale individului, precum și rolurile indivizilor în societate sau modul în care aceștia interacționează. Pentru înțelegerea comunicării interpersonale cercetătorii au adoptat următoarele formulări sau alternative: pe de-o parte, de a indica un model al dezvoltării interpersonale (de a identifica componentele acestui proces. Și aici subliniez modelul propus de Peter Hartley), iar pe de alta parte, de a identifica comportamentele asociate comunicării interpersonale (definirea “aptitudinilor” comunicării interpersonale, având ca exemplu,

Modelul comunicării interpersonale al lui Hartley (p.33)

Modelul dependențelor sociale al lui Argyle (p.44)